

DE BRUSSELSE STADSTUINEN VAN FLORIS STEYAERT

Bijna een derde van de oppervlakte aan groene ruimten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt ingenomen door privétuinen. Hoewel het beleid vooral gericht is op de openbare ruimten, wordt stilaan duidelijk dat die privétuinen, hoe klein ook, een belangrijke ecologische functie hebben en een belangrijke rol spelen in de kwaliteit van de leefomgeving van de inwoners. CGConcept sprak hierover met tuinarchitect Floris Steyaert die woont en werkt in Brussel en er heel wat stadstuinen heeft ontworpen.

Het Brussels Gewest heeft veel groen, maar dat is ongelijk verdeeld, zegt Floris Steyaert. “De rand is zeer groen maar voor iemand die in hartje Brussel woont is het vaak een heel eind wandelen naar het dichtstbijzijnde park. Anderzijds zijn er heel wat stadstuinen die samen een grote oppervlakte beslaan en die op de schaal van een stad als Brussel een belangrijke ecologische functie hebben. Ik denk dan onder meer aan de biodiversiteit, de opvang van water, de invloed op het klimaat... Ook voor de bewoners is zo'n tuin, zeker in deze coronatijden, vaak een onmisbaar rustpunt in de drukke en lawaaiërige stad, een groene oase in een omgeving die gedomineerd wordt door steen en beton. Je staat er soms versteld van hoe groen het wel is achter veel stadsgevels, het contrast tussen de drukte en het lawaai van de straat en de rust in die stadstuinjes verrast mij iedere keer. Bij een stadstuin ontwerp je dan ook meer naar binnen toe om een bepaalde intimiteit te creëren en je af te zonderen van de omgeving. Bij landelijke tuinen is dat eerder omgekeerd, daar moet je de omgeving net proberen te betrekken bij de tuin.”

Extra leefruimte

Voor veel stadsbewoners is de tuin op de eerste plaats een uitbreiding van de woning. “Het is een extra leefruimte waar ze buiten kunnen zitten en eten, waar de kinderen eventueel kunnen spelen... Hoe ze de tuin willen gebruiken, is dan ook een belangrijk aspect bij het ontwerp. Vaak is de eerste vraag bijvoorbeeld een groot ter-

ras. Wij proberen dat dan toch altijd in evenwicht te brengen met het groen. Ik zoek in eerste instantie naar een bepaalde sfeer die ik wil bekomen op basis van de context, wat er al aanwezig is zoals bijvoorbeeld de tuinmuren, een terras, de gevels, de uitzichten vanuit de verschillende leefruimten, en natuurlijk de opdrachtgevers. Als antwoord op de architectuur zoek ik naar een juist evenwicht tussen duurzame materialen en beplanting. Ik denk daarbij niet zozeer in concepten maar vertrek meestal vanuit bepaalde materialen waarmee ik planten kan combineren of omgekeerd. Nadien komen de praktische aspecten aan bod: waar zetten we de eettafel, waar kan men een boek lezen... het programma met andere woorden. Daarbij houden we uiteraard rekening met de wensen van de klant, maar zonder die slaafs over te nemen. De klant vraagt ons niet voor niets als tuinarchitect; hij verwacht dat wij op basis van onze kennis en ervaring met nieuwe inzichten en creatieve ideeën komen. Het ontwerp ontstaat dus in dialoog met de klanten, en het is onze taak om hen mee te nemen in ons denkproces.”

Floris Steyaert stelt trouwens met genoegen vast dat ook meer en meer 'stenen' architecten in een vroeg stadium van een project een beroep doen op een tuinarchitect om de inplanting van het huis of de terrassen en de relatie met de omgeving te bekijken. Soms zelfs tot verrassing van hun opdrachtgevers die helemaal niet vertrouwd zijn met het werk van een tuinarchitect.

Bloemenrijke stadstuin in Jette

Tussen vier muren

Veel stadstuinen worden bijvoorbeeld langs alle kanten omsloten door muren. “Het zijn vaak kleine hokjes tussen vier muren. Het is dan belangrijk om die muren op een originele manier bij het ontwerp te betrekken. We willen ze zeker niet wegsteunen omdat het vaak om mooie oude muren gaat, maar tegelijk willen we vermijden dat men zich helemaal ingesloten voelt.” In een van zijn eerste tuinen in het centrum van Brussel werkte hij daarom met een geometrisch patroon van grote betonvlakken afgewisseld met plantvakken, waarvan sommige tot tegen de muren komen en andere niet. De plantvakken zijn weelderig beplant met bloeiende en geurende heesters, varens en vaste planten. “Dat zorgt voor een dynamiek in deze kleine ruimte waarbij je de muren wel ervaart maar door de weelderige beplanting het groene tuinbeeld toch overheerst. Ook de drie blaasjesbomen (*Koeleruteria paniculata*), die intussen groot zijn geworden, dragen daartoe in hoge mate bij.” Vanuit de leefruimte op de eerste verdieping overheerst het groen en zijn de muren nog nauwelijks te zien. Hij ontwierp ook een metalen passerelle bij de leefruimte waar de bewoners tussen de kruinen van de koeleruteria's kunnen zitten en genieten van hun tuin. Een opvallend detail is een betonnen vijver langs de hele diepte van de tuin. De klimplanten die een weg zoeken langs de muren worden weerspiegeld in het watervlak, terwijl een fonteintje de stadsgeluiden filtert.

Een geometrisch patroon van beton- en plantvakken in hartje Brussel

Voor een patio in een architectenbureau in Etterbeek vormden de oude tuurmuren zelfs het vertrekpunt. “We gebruiken als verharding rood grind vermengd met witte kwartssteen als een reflectie van de kleur van de verweerde muren. De verharding loopt door de hele tuin en bepaalt mee het programma, van de centrale patio die fungeert als verblijfsruimte en gebruikt wordt om 's middags te eten of te vergaderen, naar twee kleinere, meer intieme pa-

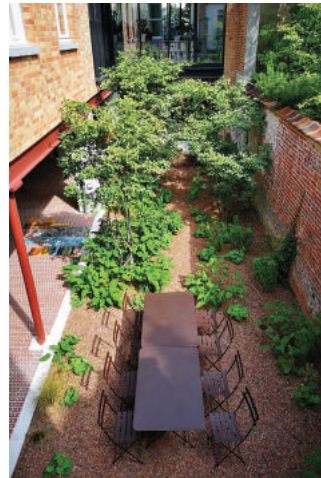
tio's die eerder als kijkgroen functioneren. Het toepassen van hetzelfde materiaal voor verschillende onderdelen in een tuin zorgt ook voor continuïteit en eenheid, wat zeker in een kleine tuin belangrijk is.” Opvallende planten in deze tuin zijn onder meer *Mahonia eurybracteata* 'Soft Caress' en *Fatsia japonica* met hun exotisch aandoende grote bladeren.

Deze tuin doet denken aan de ommuurde tuin bij een architectenkantoor in Gent

waarmee tuinaannemer Stéfán Haerink vorig jaar de 'ecofriendly' award won in de wedstrijd 'De Vlaamse Tuinaannemer', maar die door Floris Steyaert werd ontworpen. “Grind is een heel dankbaar verhardingsmateriaal”, vindt hij. “Het is een flexibel materiaal, dat in combinatie met de beplanting dynamischer en natuurlijker oogt dan bijvoorbeeld tegels. Bovendien is het ook waterdoorlaatbaar, wat zeker in de stad een groot voordeel is.”

Patio in een architectenbureau in Etterbeek

Ommuurde stadstuin bij een architectenbureau in Gent

Een ander mooi voorbeeld van een 'groene tuin tussen vier muren' is de piepkleine 'bostuin' in hartje Brussel. “Het idee hier was om zeer organisch te werken met verharding die soms tot tegen de mooie oude muren loopt, waardoor die muren onderdeel worden van het ontwerp. De opdrachtgever wilde die muren aanvankelijk schilderen, maar ik kon hem ervan overtuigen om ze onbewerkt te laten; de ruwe rode en witte bakstenen voegen warme kleurnuances toe, wat in een schaduwrijke tuin met weinig kleur mooi meegenomen is. Een rijke diversiteit aan bladstructuren en groentinten benadrukt dan weer het bosaspect in contrast met de oude stadsmuren.” Hiervoor combineerde hij onder meer diverse varens met hosta's, leliegras (*Liriope muscari*), *Acanthus mollis*, eikenbladhortensia (*Hydrangea quercifolia*), fluweelboom (*Rhus typhina*) en een groot meerstammig krentenboompje (*Amelanchier lamarckii*), terwijl enkele Japanse anemonen (*Anemone x hybrida* 'Honore Jobert') en een *Choisya* 'Aztek Pearl' extra kleur toevoegen. “Als je vanaf de trap treden van de leefruimte naar de tuin kijkt, valt op dat bijna geen groen blad hetzelfde is. Alle planten bij elkaar vormen een aquarel van groene tinten.” De trap treden werden extra breed gemaakt, zodat ze ook gebruikt kunnen worden als zittreden waarvoor de eigenaar zelfs speciale lederen kussens maakte. Voor het terras gebruikte hij leisteen-split en de planten staan gewoon in de verharding. Een bescheiden waterelement met rotsblokken dempt de omgevingsgeluiden. Vanuit de slaapkamer, die een tweetal meter lager ligt dan de tuin, komt men eerst op een klein terras van breuksteen. Van daaruit kan men de tuin bereiken via stapstenen die hij samen met de eigenaar ging uitzoeken op de afvalberg van een steengroeve. De steile helling is dicht beplant met onder meer varens, hosta's, kleinbladige klimop, *Liriope* en *Epimedium*. Vanuit de slaapkamer lijkt het alsof je uitkijkt op een jungle.

Tuinarchitect Floris Steyaert

Floris Steyaert behaalde in 2003 zijn diploma van tuin- en landschapsarchitect aan de Erasmus Hogeschool Horteco te Vilvoorde. Nadien werkte hij 2 jaar in de Royal Horticultural Society Garden in het Engelse Wisley, om er de referentie cursus voor plantenkennis te volgen. In het kader van het Leonardo Da Vinci project 'Eurodesign' liep hij in 2006 stage bij Anne Gardoni in het Franse Lyon. Hij deed nog meer kennis en ervaring op als jobstudent in de privétuin van Jacques Wirtz en de vasteplantenkwekerij Jan Spruyt. Voor hij in 2010 zijn eigen bureau startte, werkte hij drie jaar op het bureau van de bekende Brusselse tuin- en landschapsarchitect Erik Dhont. Samen met Bjorn Gielen en Landinzicht, met wie hij een kantoor deelt, ontwierp hij het skatepark op het Ursulinenplein op de Noord-Zuidverbinding in Brussel.

WWW.FLORISSTEYAERT.BE

Een groene tuin tussen vier muren in hartje Brussel

Speels terras in breuksteen en bloeiende planten in een stadstuin in Jette

Verweerde tuinmuren in de achtertuin Jette

Rafelranden

Wat in al deze tuinen opvalt, is hoe Steyaert bij het ontwerp van terrassen en tuinpaden probeert om grenzen te doen vervagen. “Verhardingen hoeven niet per se te eindigen waar het groen begint en omgekeerd. In plaats van met scherp afgelijnde verhardingen, werken we meestal met organische vormen en vage overgangen, rafelranden waarbij de beplanting tussen en over de verharding kan groeien. Verhardingen in grind zijn daarvoor ideaal, maar ook andere verhardingsmaterialen lenen zich daartoe.”

Zo gebruikte hij breuksteen voor het terras in een relatief grote bloemenrijke stadstuin in Jette. De tuin bestaat uit een smal gedeelte direct achter de woning en opent zich dan breder achteraan. “In plaats van die smalle ruimte helemaal om te vormen tot een verhard terras, wilden we het groen tot aan de leefruimte brengen. Door met breuksteen te werken konden we het terras een onregelmatige vorm geven, met plantperken met een grote diversiteit aan bloeiende vaste planten die over en tussen de stenen groeien. Sommige stapstenen lopen verder tussen de beplanting en in het gazon. Als ik zie hoe de bloeiende tijd zich bijvoorbeeld tussen die stapstenen heeft genesteld, maakt mij dat blij. Als je dan verder wandelt kom je in de grotere achtertuin, ook weer met mooie oude muren. Hier is er speelruimte voor de kinderen en hebben we onder meer fruitbomen gezet. Hier lag, aansluitend bij het terras, ook een grote betonplaat, waarschijnlijk de fundering van een vroeger gebouw. We hebben die betonplaat gepolierd en er een gat in gemaakt voor een *Koelreuteria paniculata*. Er staat ook een tuinberging die

vanuit de leefruimte niet te zien is. Zo wordt iets wat als een storend element kan worden ervaren toch een nieuw boeiend onderdeel van de tuin.” Opvallend is dat Steyaert voor het terras drie verschillende soorten breuksteen heeft gebruikt. “Het gaat om drie verschillende partijen die we op een tweedehandssite hebben gevonden en die we hebben gecombineerd. De keuze van de materialen is voor mij een belangrijk aspect. Daarbij moet je soms iets verder durven te gaan dan de eerste de beste handelaar.”

De juiste materiaalkeuze was ook een belangrijk aspect bij de heraanleg van een oude tuin bij een art-decowoning in een groene wijk bij het Astridpark in Anderlecht. Hier gebruikte Steyaert bijvoorbeeld authentieke materialen die ook terugkomen in de gerenoveerde woning, zoals blauwe hardsteen en herbruikte platinen voor de trap die door de voortuin naar de hoger gelegen woning leidt.

Plantenvormen en texturen

Die tuin kan ook model staan voor de weelderige en gevarieerde beplanting die alle tuinen van Floris Steyaert kenmerkt. Wat niet zo verwonderlijk is als men zijn curriculum bekijkt met een opleiding in de RHS-tuin in Wisley en stages bij Jacques Wirtz en vaste plantenkwaker Jan Spruyt. “Een gevarieerde beplanting met bomen, struiken en vaste planten vinden wij inderdaad heel belangrijk. Planten zorgen voor leven en afwisseling in de tuin, ze groeien, worden groter en veranderen voortdurend. Zeker in stadstuinen doorbreken ze ook de rechte lijnigheid en vormen ze een noodzakelijk tegengewicht voor de vele stenen. En, niet te vergeten, ze dragen ook bij tot een aangenamer leefklimaat.”

De tuin in Anderlecht is een charmante oude tuin met grote bomen en heesters, die een Engelse sfeer ademt. “We hebben die sfeer zoveel mogelijk willen behouden en geprobeerd om bepaalde subtiele details van de woning door te trekken in de tuin. De meeste grote bomen hebben we bewaard, zoals een grote *Chamaecyparis* en een imposante *Cotoneaster* in de achtertuin. Door die bomen lijkt de tuin ook veel groter omdat je de grenzen niet kan zien. In de voortuin hebben we onder meer een meerstammige *Acer palmatum* en een *Cercis siliquastrum* geplant die in het voorjaar bloeit met felroze bloemen. Toen ik hier het jaar daarop passeerde stelde ik tot mijn verrassing vast dat dezelfde bomen in verschillende tuinen stonden... Omdat de voortuin grotendeels in de schaduw ligt, hebben we vooral gewerkt met een subtiele variatie in bladkleuren en -texturen in plaats van met felle bloemkleuren.” Zo gebruikte hij diverse varens in combinatie met vaste planten met opvallend blad zoals *Heuchera*, *Brunnera macrophylla*, hemelsleutel (*Sedum of Hylotelephium spectabile*), *Yucca* en *Persicaria*, met hier en daar enkele kleurrijke uitroepstekens van onder meer *Kniphofia* en *Echinacea*. Hetzelfde plantenpallet komt terug in de bloemperken in de achtertuin. “Ik werk graag met hoogteverschillen en meerdere etages in de beplanting, met bijvoorbeeld meerstammige bomen of struiken en een grote variatie van vaste planten, waardoor je een zekere luchtigheid krijgt maar ook de wilde chaos van de vaste planten.”

Tekst: Paul Geerts
Foto's: Floris Steyaert

De trap in deze voortuin in Anderlecht wordt geflankeerd door een subtiele variatie van bladkleuren en -texturen

De tuin lijkt groter door de grote oude bomen